

Розважальні програми на українському телебаченні

Ю.В. Муленко

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Paper received 21.10.15; Accepted for publication 30.10.15.

Анотація. У статті розглянуто сутність телевізійних програм розважального жанру. Охарактеризовано тенденції кількісного зростання телевізійних розважальних програм на українських каналах медіапростору. Здійснено теоретичний аналіз понятійного апарату щодо розважальності та з'ясовано спільні й відмінні риси різних типів розважальних програм. Подано типологію розважальних програм. Наведено результати наукового дослідження розважальних програм на українському телебаченні.

Ключові слова: розважальна телевізійна програма; розвага; українське телебачення; типологія; жанр

Сучасне телебачення знаходиться в ситуації, коли з однієї сторони різношарове суспільство, а з іншої – різносторонні інтереси глядацької аудиторії. Пошук нових форм показав, що найбільший рейтинг отримують розважальні програми, які український глядач із великим задоволенням переглядає. Протягом 2012-2015 років нашого дослідження, на перехідному етапі України в умови ринкової економіки та технологічної трансформації, основні комунікативні зміни проглядаються у різкому збільшенні медіапродуктів розважальної тематики. Шоу-контент стає важливою формою соціальної комунікації. Така увага до нового напрямку візуальної антропології, що зайняв нішу між документалістикою та ігровим компонентом і став своєрідним способом інсценування реальності пояснюється викликом часу.

Мета дослідження проблеми полягає в аналізі розважальних програм українського телебачення у контексті сьогодення та виявленні їх типології

Серед методів дослідження застосовували *дефінітивний аналіз* – для уточнення дефініцій; метод *класифікації* розважальних телевізійних програм; *статистичний метод*;

Ми дослідили офіційні веб-сайти українських телеканалів, телекомпаній, сторінки Інтернет-телебачення, які вміщують статистичні інформаційні дані заявленої нами проблеми дослідження. Як з'ясувалося, розважальна продукція у програмній сітці телевізійних каналів досить багато. Проте відсутнє наукове обґрунтування розважальних програм саме українського телебачення. Винятком є наукові праці, у яких предметом вивчення є окремі типи або жанри розважальних програм.

Розважальні програми різні і єдиної класифікації не мають. Російський журналістикознавець С. Акінфієв, досліджуючи термін "розважальність", в поняття поклав такі характеристики як "гумор, азарт, легкість, почуття задоволення, насолоди, емоційний комфорт." [1]. Проте вчений зазначає, що за однією ознакою не можна програму визначити як розважальне видовище.

В Україні досі немає ґрунтовного дослідження розважальної тематики програм на провідних телеканалах України. Проте є розвідки, які можна використати як базові у вивченні даної теми. Це зокрема праці українських учених: Н. Темех, А. Шоріної, Н. Островської, К. Цибулько та ін. Із зарубіжних дослідників С. Акінфієв, О. Вартанов, Ф. Донахью, М. Ким, Г. Кузнецов, Д. Маквейл, Р. Кінг Мергтон, Л. Московкин та ін. Дослідженням розважальних телевізійних програм як окремого жанру займалися науковці такі як Ф. Донахью, В. Лизанчук (розважальність як функція електронних ЗМІ), В. Різун, Г. Почепцов (структура комунікатив-

них процесів релаксації), Н. Вакурова (ток-шоу на телебаченні), С. Уразова (реаліті-шоу), Н. Федотова (рекреативна журналістика), Н. Симоніна (інфотейнмент), К. Кошак (дитячо-підліткові телепрограми). С. Акінфієв розробив жанрову структуру розважальних програм російського телебачення, Р. Удовиченко розглянув становлення розважальних програм в Росії на прикладі телевізійного холдингу, Т. Шальман досліджувала жанри діалогічної телерозмови, соціально-психологічні аспекти телевізійних розваг вивчалися у працях М. Лумана, Р. Харріса, О. Проніної, М. Назарова. Методологічні аспекти аналізу та дослідження журналістикознавства загалом та тележурналістики зокрема описані в працях В. Гоян, В. Різуна, Т. Скотникової.

Аналіз літературних джерел показав, що єдиного однозначного тлумачення дефініції "розважальні телевізійні програми" в науці немає. Розглянемо особливості визначення даного поняття.

"Розважальний" походить від слова "розвага". Розвага – це процес, вид поведінки людини, що допомагає їй розслабитися та отримати задоволення [4]. Великий тлумачний словник сучасної української мови дає наступні пояснення цього терміну. "Розвага – те, що розвеселяє, розважає зміст: «відволікати людину від чогось гнітючого, важкого, неприємного; заспокоювати, втішати, звеселяти, забавляти; потішати когонебудь чимось; бавитися, гратися" [3, с.1233]. Отже, розвага є тождна грі.

"Розважальні програми", як стверджує російський дослідник С.М. Акінфієв, це програма, основними ознаками якої є: посидання гумору, азарту, легкості, отримання задоволення, насолоди, зняття напруги, емоційного комфорту [1]. Досить переконливо науковець відзначає, що за однією ознакою не можливо визначити чи є конкретна програма розважальною. Розважальні програми мають за мету допомогти людині заповнити вільний час, проте не є життєвою необхідністю. Ми розглядаємо розважальні програми телевізійні і будемо у своїх дослідженнях притримуватися наступного визначення.

Розважальні телевізійні програми – це форма (спосіб) проведення досуга, розрахована на емоційну реакцію аудиторії, пов'язану з отриманням задоволення, насолоди, емоційного комфорту та релаксації [1]. Розважальні телевізійні програми розглядаються як форма взаємодії з глядацькою аудиторією, використовуючи різноманітні канали зворотного зв'язку. Для активізації зворотніх зв'язків з глядачами використовується живе спілкування. Вміння послідовно міркувати виробляється завдяки діалогу. У перекладі з грецької мови "діалог" означає "полеміка", "бесіда", "дискусія" [6, с.11].

Аналіз телепрограм українських каналів показав, що програми розраховані на різну аудиторію. Що стосується розважальних телепрограм, то кількість їх велика й рейтинг високий. Це пояснюється тим, що молоде покоління, яке працює (навчається) і їх трудова діяльність пов'язана із комп'ютерними технологіями, у вільний від роботи час намагаються дивитись щось релаксуюче, приємне, позитивне. Як показує практика, на рейтинг вибору розважальних телевізійних програм впливає не лише потреба розслабитися, розважитися, а й особисті інтереси, зацікавленість змістом програми, час демонстрації в прямому ефірі.

Виробники розважальних програм керуються принципом видовищності, цікавості, незвичайності. Вітчизняні телемедіа прагнуть бути актуальними та відповідати епосі. Розважальні програми стають більш високотехнологічними, складнішими.

Засоби масової інформації, щоб вижити в медіа боротьбі, завоювати місце на рекламному ринку, прагнуть не втратити постійну глядацьку аудиторію і залучають молодь. Конкуренція стимулює телеканали розвиватися програмно, модернізувати їх зміст, встановлювати нові форми співдружності з глядачем. Телепрограми, котрі програють у боротьбі, можуть отримати «друге життя», якщо їх куплять канали конкурентів. Проблема якості розважальних програм для українського телебачення залишається бажати кращого. Позитивним у розважальному сегменті телебачення є те, що його зміст направлений на релаксацію телеглядача. На думку, дослідника О. Костюк "розваги не руйнують мораль, а перебувають з нею у певній залежності" [6]. Бізнес-модель сучасного телебачення все більше заглиблюється в повсякденне життя людини і стає засобом обслуговування її вільного часу. Населення як споживач виступає фактично інвестором медійного продукту, брендів каналів і диктує наповненість телепрограм.

До розважальних телевізійних програм відносяться ток-шоу (політичні, кулінарні, ігрові), реаліті-шоу, музичні програми, гумористичні програми, світські хроніки, програми-інфотеймент, програми-перевтілення. За функціями ці програм пізнавальні, інтелектуальні, інтерактивні, ігрові, змагальні, розважальні, видовищні, музичні тощо.

За класифікацією Н.В. Вакурової та Л.І. Московина ток-шоу є: соціальні, психологічні, спеціальні та змішані [2]. В основу класифікації покладено тематику. *Соціальні ток-шоу* розглядають політику, побут, шоу-бізнес і т.д., тобто актуальні питання життя суспільства.

Психологічні ток-шоу торкаються особистого боку сфери життя людини. Це так названі "жіночі" теми: сім'я, дім, кар'єра, краса і т.д.

Спеціальні шоу піднімають проблеми, які мають постійну тематику – це діти, здоров'я, кулінарія і т.д. Програми такого типу як "країна практичних порад".

Змішані програми охоплюють будь-яку теми із вищеперахованих.

Наразі на українському телебаченні основний ефірний час займають програми розважального жанру: ток-шоу, реаліті-шоу, кулінарні шоу, талант-шоу, ранкові, музичні, дитячі, гумористичні, спортивні програми, світські хроніки (програми про моду та модне життя),

інтерактивні ігри, програми про подорожі та програми-перевтілення.

Ми проаналізували програми українського телебачення за критерієм розважальності за період дослідження й склали їх типологію. Розглянемо типи телевізійних програм розважального жанру та їх особливості.

Ток-шоу - це вид розважальної телепередачі, у якій один або декілька запрошених учасників ведуть обговорення запропонованої ведучим теми. Як правило, при цьому присутні запрошені до студії глядачі, яким надається можливість задавати питання або висловлювати свою думку. Ток-шоу, "talk-show" з англійської мови означає "розмовна вистава". О.С. Вартанов відмічає, що, завдання ток-шоу – активізувати сприймання змісту, котрий подається у формі диспуту, гострих питань, висловленнями різних точок зору [2]: "Говорить Україна" ("ТРК "Україна", 2012-2015), "Моя хата з краю" (канал "Студія "1+1", 2013), "Про життя з Андрієм Пальчевським" ("Перший Національний", 2013), "Легко бути жінкою" ("Перший Національний", 2011-2013).

Реаліті-шоу – програми розважального жанру, у яких учасників проекту вміщують у конкретні, реальні умови, не притаманні їхньому способу життя, та задають на виконання завдання. "Холостяк" (канал "СТБ"), "Міняю жінку" (канал "Студія "1+1", 2014), "Врятуйте нашу сім'ю" (канал "СТБ", 2013-2014); "Кохана, ми вбиваємо дітей" (канал "СТБ", 2013-2015), "Вагітна у 16" (канал "СТБ", 2012-2015), "Фермер шукає дружину" (канал "СТБ", 2012).

Талант-шоу - телевізійна співочо-танцювальна програма, умова якої участь у шоу забезпечують насамперед творчі здібності та талант; зовнішність і вік учасників мають вторинне значення. "Україна має талант" (канал "СТБ", 2014), "Танцюють всі!" (канал "СТБ", 2013), "Ікс-Фактор" (канал "СТБ", 2013), "Голос країни" ((канал "Студія "1+1", 2015), "Голос країни. Діти" (канал "Студія 1+1", 2014-2015), "Хочу V Віа гру!" (канал "Студія 1+1", 2014), "Крок до зірок" (канал "Перший Національний", 2011-2014), "Як дві краплі" (канал "ТВК "Україна", 2013-2014).

Програми про подорожі – це програми, де ведучі знайомлять глядачів з країнами, містами, розвагами, побутом тощо. Тревел-шоу різноманітні, захоплюючі, дивовижні, невідомі, непередбачені, пізнавальні, релаксуючі, розважальні. Проаналізувавши зміст тревел-програм, ми дійшли висновку, що як активний засіб пізнання навколишнього світу, тревел-програми формують кругозір людини, підвищують рівень інтелектуальних знань, розвивають естетичний і культурний смак населення, виховують дбайливе ставлення до світового надбання, прищеплюють громадянські, патріотичні, інтернаціоналістичні почуття.

На українському телебаченні можна побачити наступні тревел-шоу: "Поїхали!" (канал "НТН"), "Нотатки на глобусі" ("Перший національний" канал), "Міста" (канал "НЛО TV"), "1 000 жіночих бажань" ("Новий" канал), "Світ навиворіт" (канал "Студія "1+1"), "Орел і решка" (канал "Інтер"). Ці програми відносяться до розважального жанру. За екскурсійно-туристичним змістом на вітчизняному телебаченні є програми навчально-пізнавального формату.

Кулінарні шоу – це змагання характерів, амбіцій і кулінарних шедеврів, початківців кухарів і професіоналів кулінарної майстерності за перемогу та головний приз. "Кухня для двох" (канал "Ноай", 2012), "Пекарська кухня" (канал "Студія "1+1", 2013), "На ножах" (канал "Студія "1+1", 2012), "МастерШеф" (канал "СТБ", 2012), "Кулінарна династія" (канал "СТБ", 2013), "Крутони" (канал "ТЕТ", 2012), "Сусід на обід" (канал "Інтер", 2014).

Світські хроніки (програми про моду та модне життя) – це короткі інтерв'ю з зірками шоу-бізнесу, відомими політиками та іншими світськими персонами. "Світське життя з Катериною Осадченою" (канал "Студія "1+1", 2015), "Світські хроніки" (канал "Тоніс", 2015).

Гумористичні – основним завданням програми є створення атмосфери радості, сміху, гумору. "Розсміши смішного", "Казкова Русь", "ЧистоNews" (канал "Студія "1+1", 2015).

Спортивні програми – розважальні програми, у яких учасники проекту мають показати в кінцевому результаті власні спортивні досягнення. "Зважені та щасливі" (канал "СТБ", 2012). "Великий футбол" (канал "ТРК "Україна", 2015), "Тачки" (канал "Студія "1+1", 2013), "За кермом" (канал "ICTV", 2013).

Програми-перевтілення – це телепрограми розважального жанру, умовою яких є перевтілення персонажу та виконання поставлених завдань (канал "СТБ").

Отже, українців сьогодні турбують актуальні проблеми та побутові. Зміст таких програм викликає співчуття, переживання в аудиторії, емоції і більшість з них не несуть глибини, аналізу інформації, яка подається з екрану. Сучасний телеглядач має широкі можливості впливати на формування змісту розважальних програм, взявши безпосередньо участь під час трансляції програми. Телепрограми розважального жанру, які транслюються у прямому ефірі, мають вищий рейтинг. У таких програмах панує креативність, нестандартність, напруженість атмосфери, імпровізація ведучих, зосередженість, показовість, відсутнє інформаційне перенасичення. Такий підхід інтерактивності використовують творці переважної більшості українських розважальних програм.

У процесі аналізу телевізійних українських розважальних програм ми побачили, що успішний розвиток вітчизняного телебачення тісно пов'язаний з його різноманітністю типів програм. Велика кількість програм розважального жанру сприяє масовості телевізійного продукту, "розширюють глядацьку аудиторію, що, в свою чергу, зміцнює вплив телеефіру на суспільну свідомість" [5]. Типів розважальних програм багато, але за структурою вони відносяться до програм розважального жанру.

Аналіз українських телевізійних каналів щодо випуску розважальних програм дав наступні результати.

Телевізійний канал "Студія "1+1" – загальнонаціональний україномовний телеканал, безперечний лідер вітчизняного телевиробництва та один з найулюбленіших телеканалів українських глядачів.

"Перший Національний" – телевізійний канал для усіх верств населення і різних вікових категорій. Головні напрями програм: інформаційно-публіцистичні, художні, молодіжні, дитячі, спортивні передачі.

"ТЕТ" – канал поєднав у своєму ефірі новини, розважальні програми та телевізійні фільми, що стали класикою.

Три "кити", на яких тримається ефір "СТБ", – це новини, документальні фільми й цикли програм, якісне художнє кіно. Існують популярні програми власного виробництва. Канал постійно розробляє концепції нововведень, які креативністю зацікавлюють глядацьку аудиторію. Програми цього каналу майже не мають вікових обмежень. У 2011 році канал отримав одинадцять нагород премії "Телетріумф". Шість статуеток принесла програма "Х-фактор". Успішними були проекти "Холостяк", "Україна має талант."

Сьогодні в ефірі телепрограми "ТРК "Київ": "Чорний квадрат", "Київ класичний", "Кіноколо", "Столичні телевізійні новини" та інші відомі передачі, які глядач знає і любить.

Телеканал "Тоніс" орієнтується на соціально та економічно активних глядачів, що відкриті для нововведень і прагнуть самопізнання та самовираження.

В ефірі каналу "ТРК "Україна" присутні новини, спорт, культура, розваги.

Інформативно-розважальний "Новий" канал цілодобового мовлення з цілою низкою авторських програм власного виробництва.

"Інтер" – незмінний лідер вітчизняного телебачення, завдяки чіткому дотриманню концепції сімейного каналу, що враховує потреби всіх соціальних і вікових груп населення.

"5-й канал" – найостанніші політичні та фінансові новини України і світу, аналітичні програми, ток-шоу, поточні події у світі спорту, моди та шоу-бізнесу.

"ICTV" – перший в Україні недержавний загальнонаціональний канал. Сьогодні канал має яскраву добірку телевізійних проектів власного виробництва.

Телевізійні канали України ведуть активну боротьбу за глядацьку аудиторію. Аналіз телепростору українських каналів за період 2012-2015 років показав, що найбільшою популярністю користуються серед глядачів політичні ток-шоу, серіали та розважальні програми. Як бачимо, сучасне українське телебачення поєднує у собі інформаційну, комунікативну та розважальну функції. Варто зазначити, що розважальні програми розширюються, створюючи нові типи. Проте у чистому вигляді їх не існує. Про це неодноразово наголошували журналістикознавці такі як В. Гоян, Г. Кузнецов, М. Недопитанський, Т. Шальман та інші.

Найбільшу густоту покриття і високу якість розважальності мають телеканали "Інтер" та "Студія "1+1". Саме ці канали спромоглися випускати вітчизняні розважальні програми. За останній період нашого дослідження глядацька аудиторія побачила такі телевізійні проекти: команда "95 квартал" показала "ЧистоNews", "Вечірній квартал", "Київ вечірній", "Сказочна Русь", "Мульти Барбара", які транслював канал "Студія "1+1". Розважальні програми українського виробництва створені групою "Квартал 95" сьогодні користуються великим попитом, мають високий рейтинг, є популярними серед телеглядачів, актуальними, змістовними, креативними, відомими за межами України, конкурентноспроможними. Це велике розважальне шоу, формат якого не можна описати одним словом. Це новий етап у розвитку розважального сегменту українського телеба-

чення. У проекті воедино зібрано безліч програм, рубрик і різноманітних гумористичних елементів, які самі по собі цілком самодостатні, але при цьому дуже органічно вписуються в новий формат великої розважальної програми.

Українська розважальна програма про подорожі "Орел і решка", яка транслюється на каналі "Інтер" 10 сезонів у вигляді самостійних і паралельних проектів з основною програмою, розширилася: шостий сезон стартував під назвою "Курортний" (травень 2013-червень 2013), сьомий сезон – "Назад в СРСР" (серпень 2013-грудень 2013), восьмий сезон – "На краю світу" (лютий 2014-серпень 2014), дев'ятий сезон – "Неизведання Європа" (вересень 2014-грудень 2014), десятий сезон – "Орел і решка. Шопінг". Ці розважальні програми вийшли за межі країни і їх можна побачити на телеекранах Росії, Польщі, Вірменії, Литви, Латвії, Грузії.

Має продовження український вокальний проект "Голос країни" (канал "Студія 1+1"): перший сезон відбувся у 2011 році, другий – у 2012 році, третій – у 2013 році, четвертий – у 2014 році, п'ятий – у 2015 році. Подібний проект було створено "Голос. Діти", який мав два сезони: перший – листопад 2012 р.-січень 2013 р., другий – лютий 2015 р.-березень 2015 р.

Розважальні програми різного типу мають спільну мету: сприяти релаксації глядацької аудиторії. Телепродукт розважального жанру за змістом легкий для сприймання людиною, зорієнтований на дозвілля, охоплює різні сфери відпочинку. Розважальні програми різняться змістом, структурою організації та проведенням, манерою мовлення ведучого. Є випадки, коли програму важко віднести до одного конкретного типу. На-

приклад, розважальна програма "Міняю жінку" – це і реаліті-шоу, і програма перевтілення. Ще одна програма "Сусід на обід", яка транслюється протягом 2015 року на каналі "Інтер", за змістом кулінарна розважальна програма, за структурою сценарія – реаліті-шоу.

Порівняльний аналіз телевізійних програм розважального жанру допоміг нам зрозуміти, що рейтинг, а значить і тривалість, телепродукту залежить від міри розвитку інтересів, виникнення чи згасання цікавості до програми глядацької аудиторії. Сучасний глядач вимогливий, капризний і, щоб задовольнити його бажання, необхідно авторським колективам враховувати пізнавальні особливості людей. Як показує практика, глядачі мають не просто запам'ятовувати і пасивно здобувати певну суму знань з телепрограм, а й отримувати емоційний заряд, корисні поради для полегшення життєдіяльності у суспільстві. Крім того, сценарії деяких програм передбачають участь глядача у створенні контенту, тпк як такий підхід є оправданим: будь-який проект стає кращим і цікавішим.

Розважальна орієнтація українського телебачення змінилася. Воєнні події на території країни, економічна криза вплинули на наповнення телепрограм 2014-2015 року. Значно зменшилась кількість розважальних програм і менш сатиричним став гумор. Зникли з ефіру ряд довготривалих проектів, особливо помітно на каналі "СТБ": "Україна має талант", "Танцюють всі!", "Ікс-Фактор" та інші. На телеканалі "ТРК Україна" з'явилися нові розважальні програми "Зірковий шлях" (2015), "Співай як зірка" (2015). Проте розважальність займає певні позиції на телевізійному просторі і буде існувати, не залежно від політичних чи воєнних ситуацій, обставин, до тих пір поки існуватиме попит на них.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Акинфиев С.Н. Развлекательная составляющая современного российского телевидения // Медиаскоп, выпуск № 2, 2008 / URL: <http://med'ascope.Ru/node/230>.
- [2] Вакурова Н.В. Типология жанров современной экранной продукции: Учебное пособие / Н.В. Вакурова, Л.И. Московкин. – М.: Издательство Московского университета, 1997. – 384 с.
- [3] Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ "Перун", 2007. – С. 1233.
- [4] Гоян В.В. Типові та жанрові особливості інформаційної телепрограми: Посіб. для студ. Ін-ту журналістики / Віта Володимирівна Гоян. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2001. – 53с.
- [5] Недопитанський М.І. Жанрові новації сучасного українського телебачення / М.І. Недопитанський // Електронна бібліотека Інституту журналістики / URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1403>
- [6] Шальман Т.М., Жанрові діалогічні форми сучасного українського телебачення: дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Тетяна Михайлівна Шальман. – К., 2006. – 212 с.

REFERENCES

- [1] Akinfiev, S.N. Entertainment component of modern russian television // Mediaskop, edition №2, 2008 / URL: <http://med'ascope.Ru/node/230>.
- [2] Vakurova, N.V. Typology of genres of modern screen production : Textbook / N.V. Vakurova, L.I. Moskovkin. – Moscow: Moscow University Press, 1997. – 384 p.
- [3] Great Dictionary of Modern Ukrainian / Comp. V.T. Bysel/ - K. Irpin: "Perun", 2007. – 1233 p.
- [4] Goian, V.V. Typical features and genre of information TV programme : a guide for students of the Institute of Journalism / V.V. Goian. – Kyiv, 2001. – 53 p.
- [5] Nedoputanskuy, M.I. Feature innovations of modern Ukrainian TV / M.I. Nedoputanskuy // Library of the Institute of Journalism / URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1403>
- [6] Shalman, T.M. Feature dialogic forms of modern Ukrainian television: the dissertation of the candidate of philological sciences: 10.01.08 / Tatyana Shalman. – K., 2006. – 212 p.

Entertainment programs on Ukrainian television

Yu. V. Mulyenko

Abstract. The essence of entertainment television programs is considered in the article. Author determines quantitative growth trend of TV entertainment programs on the Ukrainian media market channels, makes theoretical analysis of the conceptual apparatus on the entertainment, reveals common and different features of various types of entertainment programs. Also the typology of entertainment programs is posted. And results of scientific research of entertainment programs on Ukrainian television are shown.

Keywords: *entertainment television programme; entertainment; Ukrainian television; typology; genre*